

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Hornické pověsti a báje na Kladensku

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0950
Kódování materiálu	VY_32_INOVACE_dej2_uhl18
Označení materiálu	uhl18_povesti.pdf
Název školy	Gymnázium Kladno
Autor	PaedDr. Zuzana Vlčková
Anotace	Výukový materiál seznámí žáky s příklady hornického folklóru na Kladensku.
Předmět	Dějepis, estetická výchova výtvarná
Tematická oblast	Těžba uhlí na Kladensku
Téma	Hornické pověsti a báje na Kladensku
Očekávané výstupy	Žák umí vysvětlit význam příběhů, bájí a pověstí v životě pracujícího člověka.
Klíčová slova	Horníci, pověst, báje, příběh, sbírka
Druh učebního materiálu	Dokument pro samostatnou práci žáků
Ročník	6 - 9
Cílová skupina	Nižší stupeň osmiletého gymnázia, druhý stupeň základní školy
Ověřeno	04.06.2014, O3
Pokud není uvedeno jinak, uvedený materiál je z vlastních zdrojů autora	
Literatura:	
[1] SKALNÍKOVÁ, Olga. <i>Kladensko: Život a kultura lidu v průmyslové oblasti</i> . Praha: ČSAV, 1959.	
[2] LACINA, Václav a MAJEROVÁ. <i>Hornické anekdoty</i> . Praha: Práce, 1949.	
[3] POLÁNEK, Karel. <i>Kytice bájí, pověstí a příběhů z okresu Kladenského: za pomoci učitelstva a žactva</i> . Kladno: Okresní Osvětový Sbor na Kladně, 1941.	

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Báje, pověsti a příběhy z Kladenska

Většina krajů a oblastí dnešní České republiky má své báje, pověsti a historické příběhy. Bývají zpracovány v pohádkách, literárních dílech i vlastivědných výzkumech.

Kladensko je jedinečné svou hornickou minulostí, ke které se vztahuje také mnoho příběhů, bájí a pověstí.

Představíme si jedinečnou sbírku, která byla vytvořena v roce 1941.

Vlastivědná knihovna Kladenska

KYTICE BÁJÍ, POVĚSTÍ A PŘÍBĚHŮ Z OKRESU KLADENSKÉHO

Svazek I.

Za pomoci učitelstva a žactva upravil Karel Polánek

Kresby Jana Konůpka

Vlastivědnou knihovnu Kladenska vydává Okresní osvětový sbor na Kladně – s redakčním kruhem řídí a za redakci odpovídá předseda ing. Jaromír Ducháč, Kladno, Alešova ulice č. 1744 – typograficky upravil a obálku navrhl (s užitím staré rytiny) Karel Janout.

Tiskne Tiskárna „Svobody“ na Kladně, Školní ulice 2175.

Štočky Janoutův grafický závod, Kladno, číslo 1357.

Cílem autorů bylo vytvořit základ tradice v oslovování i nejmladší generace, aby zapisovala ústní podání od nejstarších pamětníků.

Přečtěte si „z bájí“:

Dobrý strážce horníků

Byl jeden horník, který nejraději pracoval o samotě. Jednou se mu zjevil skřítek a pravil: „Pojď za mnou, hrozí ti nebezpečí!“ Horník rád šel za skřítkem. Jak popošel asi pět kroků, sesypala se stěna. Skřítek ho dovedl až ke kleci. U klece zmizel.

Jiný příběh vypravuje, jak poslali jednoho horníka pro pitnou vodu do postranní chodby. Přišel vyděšen a vyprávěl, že viděl muže s vousy až do pasu, světlo velké jako slunce a že ho lákal za sebou. Muže toho nazývali permoníčkem.

Štědrý horník

Jednou, když horníci svačili, něco se k nim blížilo. Zbystřili zrak a čekali, co se objeví. Spatřili malé trpaslíky, kteří je prosili o jídlo. Tři horníci řekli, že mají málo, ale čtvrtý horník se s nimi rozdělil. Trpaslíčkové mu děkovali a slíbili, že se mu odmění.

Skutečně se mu dobře odměnili. Ať přišel na kteroukoliv stranu, všude našel silnou a pěknou žílu uhlí, na které vydělal, takže mu to kamarádi záviděli. Tak trpaslíčkové odměnili hodného horníka.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tuchorazský hastrman
(Kladno)

Mezi nynějšími dvěma hřbitovy je malý domeček – pozůstatek to z bývalé hájovny, která stála v lese zvaném „Bažantnice“.

Lesů zde bylo mnoho a táhly se až k nynější Štulcově ulici. V těch lesích byl rybník, zvaný Tuchoraz. Nyní je tam ulice téhož jména. O tom rybníčku se vyprávělo, že nemá dna. V jeho hlubinách měl říší hastrman.

Tomu panáčkovi se zelenými vlásky se zalíbila švarná paní hajná. Vodník za ní stále chodil a škemral o její přízeň... Paní hajná byla osoba energická a nebojácná. A když zase jednoho májového podvečera se za ní plížil, sešlehala ho svěceným kočičkovým prutem, až se jí pod nohama válel a zoufale naříkal.

Od té doby se hastrman v Tuchorazi neukázal a pověst vypravuje, že rybník pak rok od roku vysychal.

Přečtěte si „z pověstí“:

Čeperka

Čeperka jest část lesa, patřící městu Unhošti. Již v dávných dobách byla v tomto lese studánka s čistou, pramenitou vodou. Vodě se říkalo Čeperka, snad podle názvu lesa, spíše však je možné, že les dostal jméno od vody, které se snad kdysi říkalo Čiperka pro účinky, kterými se vyznačovala. V roce 1928 věnoval této studánce větší pozornost dnes již zemřelý Karel Štancl z Prahy, rodák unhošťský, který tuto vodu dobře znal. Bylo mu líto, že voda s tak blahodárnými účinky zahálí a je známa jen úzkému okolí. Proto sezval své známé z Unhoště ke společné schůzce, kde navrhl zřízení společnosti, která by se postarala o využitkování vody pro širší veřejnost. Tento návrh byl přijat. V krátké době byla vyvrtána sonda do hloubi 30 m a na povrchu byl postaven domek, v němž bylo umístěno potřebné zařízení čerpací a filtrovací. Rozborem vody na pražské universitě bylo prokázáno, že voda je po stránce bakteriologické bezvadná. Proto bylo ihned přikročeno k jejímu uvedení do obchodu. Čeperka jest voda minerální, která se prodává v původních lahvích.
(Šamanová)

Výhybka

Před lety, kdy ještě nebylo parních strojů, přišli majetníci smečenských a křivoklátských lesů na myšlenku, že by se dříví z lesů mohlo dopravovati do Prahy koňmi, ale po kolejích. Přes dnešní Výhybku dopravovalo se dříví do Prahy. V místech, kde jsou dnes garáže autobusů, se povozy vyhýbaly, a tomu místu se počalo říkati „výhybka“.

Na toto jméno se nezapomnělo, ani když koňská dráha zanikla a vedla tudy železnice. Lidé nazvali nádraží „Kladno“ a novu čtvrť domů u něho „Výhybka“. (Jiřina Klvaňová)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

O založení uhelných dolů

Před lety šli dva řemeslníci ze Slaného do Buštěhradu (dříve Buštěves). Když přišli do lesů ve Vrapicích, usedli u cesty, zvané „Na courku“, u obrázku, aby se posilili na další cestu. Při hovoru spatřili, jak krtek vyhrabává zemi na kopečky, a ihned poznali malé černé kaménky, které se leskly. Dali si několik kousků do kapes a donesli jednomu kováři v Buštěhradu, aby zjistil, co to jest. A tu kovář zjistil, že je to černé uhlí. Žádal, aby ho dovedli k místu, kde je našli, neboť se o toto místo zajímal. Tam vznikly první štoly povrchové na uhlí na Kladensku. První hluboké doly uhlí založil Váňa na místě nynějších hutí (Váňův kámen). Od těch dob bylo zde mnoho dolů, většinou už dnes málo známých. (*Jaroslav Lorenc*)

Jiná pověst o tom, jak město Kladno dostalo svůj název

Dlouho se o Kladnu moc nevědělo. Byla to zapadlá víska v hlubokých křivoklátských lesích. Jedenkrát vyjeli si páni z Křivokláta na lov. Honili srnu, která jim zmizela na půdě dnešního Kladna. Setkali se tam s dřevorubci, kteří otesávali klády z lesních velikánů. I pojmenovali místo „Klády“, z čehož vznikl pozdější název „Kladno“. I název obce „Dubí“ vznikl z okolností, že na místě rostly statné dubové lesy. Zdejší obyvatelé prý vyráběli pověstné dubové truhly do hradů a zámků, jež sloužily jako pokladnice a úschovny důležitých listin. Původně obci říkaly „Duby“, z čehož vzniklo dnešní „Dubí“. (*E. Bendová*)

Úkoly:

- 1) Znáte místa, která jsou zmiňována v textech? Umíte je s pomocí internetu umístit na mapě?
- 2) Znáte nějaký podobný příběh nebo pověst z Kladenska? Pokuste se ho stručně zapsat.
- 3) Zkuste vyhledat pomocí internetu podobné příběhy ilustrující život horníků na Kladensku.
- 4) Vytvořte ilustraci k příběhu O založení uhelných dolů. Zvolte si libovolnou výtvarnou techniku.